

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

*(Pn) Lm
Jo.*

FREDSFÖRENINGENS SKRIFTER.

2.

SAMVETSKVAL.

NOVELL

AF

AUGUST STRINDBERG.

STOCKHOLM
FREDSFÖRENINGENS STYRELSE.

Freds- och skiljedomsföreningen i Sverige.

Stadgar.

Art. 1. Ändamål.

1. Föreningens ändamål är att i samverkan med det mellanfolkliga freds- och skiljedomsförbundet (THE INTERNATIONAL ARBITRATION AND PEACE FEDERATION), som har sitt säte i London, arbeta för bevarande af fred mellan folken och bildande af en mellanfolklig skiljedomstol, under staternas samfälda hägn, till hvilken uppkommande tvister kunna hänskjutas.

2. Sålunda vill föreningen i hufvudsaklig öfverensstämmelse med freds- och skiljedomsförbundets program:
sprida kunskap om krigens orsaker och följder;
motverka dem, som i tal eller skrift hota freden;
samt i öfrigt med alla lofliga medel verka för att åt fäderneslandet bevara fredens välsignelser.

Art. 2. Medel.

Föreningen verkar genom uppsatser i den periodiska pressen, genom utgifvande af skrifter, genom offentliga föredrag m. m.

Art. 3. Medlemskap.

1. Hvarje välfrejdad svensk man eller kvinna, som förklarar sig hylla föreningens grundsatser, eger att såsom medlem i föreningen ingå.

2. Den, som ådagalagt synnerligt nit för föreningens syfte, kan, på styrelsens förslag, af föreningen inväljas till dess hedersledamot.

Art. 4. Årsafgift.

1. Medlem erlägger vid sitt inträde och sedan i början af hvarje följande år en årsafgift af 50 öre. Inträde kan äfven beviljas personer, som finna sig af omständigheterna manade att erlægga en årsafgift af högre eller lägre belopp än det stadgade, dock ej under 10 öre.

2. Medlem, som på en gång inbetalar minst 10 kronor, är befriad från erläggande af årsafgift.

Högre afgifter mottagas med tacksamhet.

FREDSFÖRENINGENS SKRIFTER.

2.

SAMVETSKVAL.

NOVELL

AF

AUGUST STRINDBERG.

STOCKHOLM
FREDSFÖRENINGENS STYRELSE.

FREDSTORNINGENS SKRIFTER.

2

SAMVETSKVAL.

NOYELLE

AUGUST STENBERG.

STOCKHOLM 1884.

EUGÈNE LEMKES BOKTRYCKERI.

Det var fjorton dagar efter Sedan, således i medio af september 1870. Kopisten i Preussiska geologiska byrån, för tillfället löjtnanten i reserven, herr von Bleichroden, satt i skjortärmarne framför skrifbordet inne i Café du Cercle, den lilla byn Marlottes förnämsta värdshus. Uniformssyrtuten med den styfva kragen hade han kastat öfver en stolskarm, och den hängde nu der slak och hopfallen som ett lik, med de tomma ärmarne liksom krampaktigt fattande om stolsbenen för att skydda sig i ett fall med hufvudet förut. I vecka lifvet syntes märket efter sabelkopplet, och venstra skörtet var alldeles blankpoleradt af baljan. Ryggen var dammig som en landsväg; — herr löjtnanten-geologen kunde också om qvällarne studera terrängens tertiära lagringar i kanten på sina nötta byxor, och när en ordonnans kom in i rummet med sina smutsiga stöflar, såg han genast i spåren på golvet, om han gått i eocen- eller pliocen-formationer. Han var verkligen mera geolog än militär, men för tillfället var han brefskrifvare. Han hade skjutit upp glasögonen på hjessan och satt med pennan hvilande och såg ut genom fönstret. Trädgården låg der i all sin höstprakt med äppel- och päronträd segnande mot marken af de skönaste frukter. Apelsinröda pumpor solade sig bredvid taggiga, grågröna kronärtskoekor; brandröda tomater klättrade på käppar strax bredvid bomullshvita blomkålshufvuden; solrosor så stora som tallrikar vände sina gula diskar mot vester, der solen började dala; hela småskogar af dalier, hvita som nystärkt linne, purpurröda som stelnadt blod, smutsröda som nyslagnadt kött, laxröda som ett hjertslag man kallar, svafvelgula, linfärgade, skäckiga, fläckiga, sjöngo en enda stor färg-konsert.

Och så den sandade gången bevakad af två dessa jättelöfkojor, svagt syrenfärgade, bländande isblå, halmgula, hvilka drogo ut perspektivet ända bort der vinfalten stodo brungröna, en småskog af tyrsosstafvar med de rodnande klasarne halft dolda under löfven. Och der bakom: sädesfältens hvitnande, oskördade halm med de öfverfyllda axen hängande sorgsna ner mot marken, med utspärrade agnar och skärmfjäll, vid hvarje vindstöt lemnande igen åt jorden sitt lån, utsprängda af safter som moderns bröst, när hon ej får gifva sitt barn di. Och längst i bakgrunden Fontainebleau-skogens dunkla ek-kronor och bok-hvalf, hvilkas konturer upplöst sig i de finaste utklippningar såsom gamla brabantiska spetsar, genom hvilkas yttersta maskor kvällsolens vågräta strålar slogo in guldtrådar. Ännu besökte några bin de praktfulla honungsgömmena ute i trädgården; en rödhake slog några enkla kvittr i äppelträdet; men starka ångor kommo då och då stötvis från löfkojorna, som när man går på en trottoar och dörren till en parfymbod öppnas. Löjtnanten satt med pennan hviladt gevär och syntes betagen af den praktfulla synen. Hvilket skönt land, tänkte han, och hans tankar gingo bort till hembygdens sandhaf utprickadt med några eländiga martallar, som sträckte knotiga armar mot skyn, som om de bådo om nåd från att drunkna i sanden.

Men den herrliga taflan, som infattades i fönsterkarmen såsom i en ram, skuggades då och då, regelmässigt som af en pendel, genom skyltvaktens gevär, hvars blankblixtrande bajonett skar midt öfver målningen och vände rätt under ett päronträd, behängdt med de skönaste zinobergröna och cadmiumgula Napoleonspäron. Löjtnanten tänkte ett ögonblick bedja honom välja ett annat pass, men han vågade icke. Så lät han, för att undgå bajonettens blixtar, sina ögon vändas åt venster ut åt gården. Der stod köksbygningen med sin gulrappade vägg utan fönster, och med en gammal vresig vinstock uppspetad mot väggen som ett skeletteradt däggdjur i ett museum; men den saknade både löf och klasar; den var död och stod som en korsfästad, fastnaglad vid det nerrutnade spalieret, utsträckande sina långa, sega armar och fingrar, som om den ville ta skyltvakten i en enda gastkramning hvar gång han vände i dess närhet.

Löjtnanten vände sig bort från synen och lät blickarne falla ned på skrifbordet. Der låg det ofullbordade brevet till hans unga hustru, som blifvit hans för fyra månader sedan, två månader innan kriget bröt ut. Bredvid fältkikaren och franska generalstabens karta låg Hartmanns Philosophie des Unbewussten och Schopenhauers Parerga und Paralipomena. Plötsligt steg han upp från bordet och gick några slag i rummet. Det var den nu flydda artistkoloniens samlings- och matsal. Väggarnes boisseringar voro i kassetterna prydda med målningar i olja, minnen af soliga stunder i det sköna, gästfria landet, som upplät så generöst åt främlingen sina konstskolor och sina utställningar. Här funnos dansande spaniorskor, romerska munkar, kustpartier från Normandie och Bretagne, holländska väderkvarnar, norska fisklägen, och Schweizeralper. I ett hörn hade ett valnötsstaffli krupit ihop och tycktes gömma sig i skuggan för några hotande bajonetter. En nersmetad palett hängde med ännu blott till hälften torkade färger och såg ut som en urtagen lefver i ett triperie-fönster. Några spanska eldröda milismössor, målarnes uniformsmössor, hängde med märken af svett och halft blekta af sol och regn på klädhängaren. Löjtnanten kände sig generad, som när man trängt sig in i en annans bostad och väntar, att värden skall komma och öfverraska. Han stannade därför snart i promenaden och satte sig vid bordet att skriva på sitt bref. Han hade de första sidorna färdiga, fulla med hjertliga utgjutelser af sorg, saknad och farhågor, då han nyligen fått underrättelser, bekräftande hans glada förhoppningar om att han skulle bli far. Han doppade nu pennan, mera för att få någon att tala vid, än för att egentligen meddela underrättelser eller begära upplysningar. Och så skref han:

»Såsom till exempel, när jag kom med mina hundra man, efter fjorton timmars marsch utan mat eller vatten, till en skog, der vi råkade en öfvergifven proviantvagn. Vet du hvad som hände? Uthungrade, så att ögonen stodo i hufvudet som bergkristaller i granit, upplöste sig truppen och kastade sig som vargar öfver maten, och då den var knappt tillräcklig för tjugufem man, råkade de i handgemäng. Mina kommandoord lyssnade ingen till, och då sergeanten

gick lös på dem med sabeln, slogo de ner honom med gevärskolfvarne! Sexton man blefvo liggande på platsen sårade och halft döende. De, som kommo öfver maten, åto så hejdlöst, att de blefvo sjuka och måste lägga sig ner på marken, der de genast föllo i sömn. Det var landsmän mot landsmän, det var var vilddjur, som slogos för maten!

Eller när vi en dag fingo order att i hast kasta upp skyttevallar? Det fans intet annat att tillgå i den skoglösa trakten än vinrankorna och deras käppar. Det var en upprörande syn att se, huru vinfälten inom en timme voro sköflade, huru stockarne med löf och klasar röckos upp för att bindas till fasciner, som voro helt våta af de krossade halfmogna drufvornas saft. Man försäkrade, att det var fyrtioåriga vinstockar. Och vi förstörde alltså fyrtio års arbete på en timme! Och detta för att, sjelfva skyddade, skjuta ner dem, som odlat fascinerna. Eller när vi skulle tiraljera i en oskuren hvetesåker, der kornen risslade om fötterna som snöbark, och halmen lade sig ner att ruttna vid nästa regnskur? Tror du, kära, älskade hustru, att man kan sofva lugnt om natten efter sådana dåd? Och ändå, hvad har jag gjort annat än min pligt? Och man vågar påstå, att känslan af uppfyllda pligter skall vara den bästa hufvudkudde!

Men det finnes ännu värre saker som förestå! Du har kanske hört omtalas, att franska befolkningen, för att öka sin armé, rest sig i massa och upprättat frikårer, som under namn af franc-tireurs söka skydda sina gårdar och fält! Preussiska regeringen har icke velat erkänna dem som soldater, utan man har hotat att låta skjuta ner dem som spioner eller förrädare, när de anträffas! På grund af, säger man, att det är staterna, som föra krig, och icke individerna! Men äro icke soldaterna individer? Och äro icke dessa franc-tireurer soldater? De hafva en grå uniform såsom jägare-regementen, och uniformen gör ju soldaten! Men de äro icke inregistrerade, invänder man! Ja, de äro icke inregistrerade, emedan regeringen hvarken haft tid att inskrifva dem, eller kommunikationerna med landsbygden varit så tillgängliga; att det kunnat ske! Jag har just tre sådana fångna här i biljardsalen bredvid och väntar hvarje ögonblick order från högkvarteret rörande deras öde.»

Här afbröt han skrifningen och ringde på ordonnansen. Denne, som hade sin post i skänkrummet, stod ögonblickligen inne i salen hos löjtnanten.

— Hur är det med fångarne? frågade herr von Bleichroden.

— Väl, herr löjtnant, de spela guerre som bäst och äro vid godt mod!

— Gif dem några buteljer hvitt vin, men af den svagaste sorten!... Ingenting passerat?

— Ingenting passerat! Skall ske herr löjtnant!

Herr Bleichroden fortsatte att skriva.

»Hvilket egendomligt folk detta franska! De tre friskyttarne, jag nämde om, och hvilka möjligen (jag säger möjligen, ty jag hoppas ännu på det bästa!) möjligen skola dömas till döden om några dagar, spela just nu biljard i rummet bredvid mitt, och jag hör skramlet af deras köer mot bollarne! Hvilket lustigt verldsförakt! Men det är ju ståtligt att så kunna gå hädan! Eller det bevisar, att lifvet är bra litet värdt, när man så lätt kan skilja sig ifrån det. Ja, jag menar, när man icke har sådana kära band, som jag har, hvilka binda en vid tillvaron. Du missförstår mig väl icke och tror, att jag menar att jag är bunden... Ah, jag vet icke hvad jag skrifer, för jag har inte sofvit på många nätter och mitt hufvud är så...»

Nu knackade det på dörren. På löjtnantens stig in öppnades dörren, och byns pastor trädde in. Det var en femtioårs man med ett vänligt och sorgset, men högst beslutsamt utseende.

— Herr löjtnant, började han, jag kommer för att bedja er om tillstånd att få tala vid fångarne.

Löjtnanten steg upp och påtog sin syrtut samt anvisade pastorn en plats i soffan. Men när han fått den tränga rocken knäppt och kände den styfva kragen fatta med sin tång om halsen, var det, som om de ädlare organen blifvit hopsnörda, och som om blodet stannat i sina hemliga vägar till hjertat. Med handen på Schopenhauer, stödd mot skrifbordet, sade han: Till er tjänst, herr pastor, men jag tror icke fångarne skola skänka er mycken uppmärksamhet, ty de äro inbegripna i ett parti guerre!

— Jag tror, herr löjtnant, svarade pastorn, att jag känner mitt folk bättre än ni! En fråga: Ämnar ni låta skjuta dessa gossar?

— Naturligtvis! svarade herr von Bleichroden, fullständigt inne i sin rol. Det är staterna, som föra krig, herr pastor, icke individerna!

— Om förlof, herr löjtnant, ni och edra soldater äro icke individer då?

— Om förlof, herr pastor, icke för tillfället!

Han lade brevet till hustrun under läskpapperet och fortsatte:

— Jag är i detta ögonblick endast en representant af den tyska förbundsstaten.

— Sant, herr löjtnant, eder älskvärda kejsarinna, den Gud må evigt beskydda, var också en representant af den tyska förbundsstaten, när hon utfärdade sin proklamation till den tyska kvinnan att bistå de sårade, och jag vet tusen franska individer, som välsigna henne, under det franska nationen bannar er nation! Herr löjtnant, i Jesu Frälsarens namn (här steg pastorn upp, fattade fiendens händer och fortfor med gråten i halsen), kan ni icke vädja till henne...

Löjtnanten höll på att förlora fattningen, men han hemtade sig igen och sade:

— Hos oss ha ännu icke fruntimmerna fått sin hand i politiken!

— Det är skada det, svarade presten och rätade upp sig.

Löjtnanten tycktes ha lyssnat ut genom fönstret, så att han icke gaf akt på prestens svar. Han blef orolig, och hans ansigte var helt blekt, ty den styfva kragen kunde icke hålla blodet kvar deruppe längre.

— Var så god och sitt, herr pastor, sade han på måfå. Om ni önskar tala vid fångarne, står det er fritt; men sitt kvar ett ögonblick! (Han lyssnade ut igen, och nu hördes tydliga hofslag, två och två, som af en häst i sträckt traf.)

— Nej, gå icke än, herr pastor, sade han med andan i halsen. Presten stannade. Löjtnanten sträckte sig så långt ut genom fönstret han kunde. Hästrafvet kom allt närmare, tills det föll in i skridt, saktade och upphörde.

Skramlet af en sabel och sporrar, fotsteg, och herr von Bleichroden höll ett bref i sin hand. Han slet upp det i vikningen och läste.

— Hvad är klockan? frågade han sig sjelf. Sex! Alltså om två timmar, herr pastor, skola fångarne skjutas, utan dom och ransakning!

— Omöjligt, herr löjtnant, man skickar icke folk in i evigheten så!

— Evigheten eller icke, ordern lyder, att det skall vara undangjordt innan korum, såvida icke jag sjelf vill anse mig som en, hvilken gjort gemensam sak med friskyttarne. Och här följer ett skarpt klander öfver att jag icke redan utfört ordern af den 31 augusti. Herr pastor, gå in och tala vid dem, och bespara mig obehaget...

— Ni anser det vara ett obehag att meddela en rättfärdig dom!

— Men jag är väl dock en menniska, pastor! Tror ni icke jag är en menniska?

Han ref upp rocken för att få luft, och han började vandra på golfvet.

— Hvarför få vi icke alltid vara menniskor? Hvarför skola vi vara dubbelgångare! O! O! herr pastor, gå in och tala vid dem? Äro de gifta män? Ha de hustru och barn? Föräldrar kanske!

— De äro ogifta alla tre, svarade pastorn. Men denna natt åtminstone kunde ni skänka dem!

— Omöjligt! Ordern lyder: före korum, och i dagningen skola vi bryta upp! Gå in till dem, herr pastor! Gå in till dem!

— Jag skall gå! Men kom ihåg, herr löjtnant, att ni icke går ut i skjortärmarne, när ni går ut, ni skall råka ut för samma öde som de, ty det är ju rocken; som gör soldaten!

Och presten gick.

Herr von Bleichroden skref ner sista raderna på sitt bref i ett mycket upprördt tillstånd. Derpå förseglade han det och ringde på ordonnåsen.

— Befordra detta bref, sade han åt den inträdande, och skicka in sergeanten.

Sergeanten kom.

— Tre gånger tre gör tjugonio, nej tre gånger sju äro... sergeanten tar tre gånger... tar tjugusju man och fysiljerar fångarne inom en timme. Här är ordern!

— Skjuter dem? frågade sergeanten dröjande.

— Fysiljerar, ja! Välj ut det sämsta folket, de som varit i elden förut. Ni förstår. Till exempel n:r 86 Besel, n:r 19 Gewehr och i den stilen! — Beordra vidare en handräkning åt mig på sexton man, nu genast. Bästa karlarne! Vi skola rekognoscera åt Fontainebleau, och när vi komma igen skall det vara gjordt. Har ni förstått?

— Sexton man handräkning åt löjtnanten, tjugusju till fångarne, Gud bevara herr löjtnanten!

Och så gick han.

Löjtnanten knäppte noga igen sin rock, spände kopplet om lifvet, stack en revolver i fickan. Derpå tände han en cigarr, men han kunde omöjligt röka, ty det fattades honom luft i lungorna. Han dammade sitt skrifbord. Han tog sin näsduk och torkade papperssaxen, lackstängan och stryksticksasken. Han lade linealen och pennskaften parallelt, alldeles vinkelrätt mot läskapperet. Derpå började han ställa möblerna i ordning. När det var gjordt, tog han fram kam och borste och ordnade sitt hår framför speghen. Han tog ner paletten och undersökte färgklickarne, han provade alla de röda mössorna och försökte få staffliet att stå på två ben. När klirret af handräkningens gevär hördes på gården, fans det icke ett föremål i rummet, som han ej fingrat på. Och så gick han ut. Kommenderade venster om marsch, och tågade ut ur byn. Det var, som om han sprungit för en fiendtlig öfvermakt, och truppen hade svårt att följa honom. När han kom ut på fältet, lät han folket gå i fil, en och en, för att icke trampa ned gräset. Han vände sig icke om, men den, som gick närmast efter honom, kunde se, hur klädet i ryggen på hans rock då och då drog sig ihop i kramp, som när man ryser eller väntar ett slag bakifrån. I skogsbrynet kommenderades halt. Han befalde manskapet hålla sig tysta och hvila, medan han gick in i skogen.

När han nu kommit i ensamheten och noga sett efter, att ingen kunde se honom, drog han ett djupt andetag och vände sig inåt de dunkla snåren, der de små gångstigarne leda till Gorge-aux-Loups. Småskogen och buskarne lågo redan i skugga, men deruppe i topparne af ekar och bokar lyste solen ännu bjert. Han kände sig, som om han låg på den mörka sjöbotten och genom det gröna vattnet såg dagsljuset öfver sig, hvilket han aldrig mer skulle nå. Den stora undersköna skogen, som förr läkt hans sjuka ande, var i kväll så oharmonisk, så stötande, så kall! Lifvet låg framför honom så hjertlost, så motsägande, så fullt af dubbelheter, och han tyckte, att naturen sjelf såg olycklig ut i dess omedvetna, ofria sömnlif. Här fördes också den gräsliga kampen för tillvaron, oblodig visserligen, men lika grym som ute i det vakna lifvet. Han såg, huru de små ekarne yfvat ut sig till buskar för att döda bokens späda plantor, hvilka aldrig skulle bli annat än plantor, och af tusen bokar var det blott en, som kunde få gå upp i ljuset, och derigenom bli en jätte, som i sin tur skulle stjäla lifvet från de andra. Och eken, den hänsynslösa, hvilken sträckte ut sina knotiga råa armar, som om hon ville behålla hela solen för sig sjelf, hon hade uppfunnit den underjordiska striden. Hon sände ut sina långa rötter åt alla håll, underminerade marken, åt upp de allra minsta näringspartiklar för de andra, och när hon icke kunde skugga ihjäl sina motståndare, svälte hon ihjäl dem. Eken hade redan mördat granskogen, men boken kom som en hämnare, långsamt men säkert, ty hennes skarpa safter döda allt der hon kommer till väldet. Hon hade uppfunnit förgiftningsmetoden; och den var oimotståndlig, ty inte en ört kunde växa i hennes skugga, utan marken var svart som en graf omkring henne, och därför var framtiden hennes.

Han vandrade och vandrade, framåt, framåt. Han slog med sabeln omkring sig i snåren, utan att tänka på, huru många unga ek-förhoppningar han krossade, huru många toppade krymplingar han kallade till lif. Han tänkte knappt något mera, ty hans själs alla verksamheter lågo som i en mortel rörda till mos. Tankar försökte kristallera sig fram, men upplöste sig och flöto bort, minnen, förhoppningar, agg,

veka känslor och ett enda stort hat mot allt vrängt, som genom en outhärdlig naturmakt kommit att styra världen, smälte tillsammans i hans hjärna, som om en inre eld hastigt höjt temperaturen och tvingat alla fasta beståndsdelar att antaga flytande form. Han räckte hastigt tillsammans och stannade i ett väldig hugg, ty från Marlotte kom ett ljud rullande öfver fälten och mångdubblades i vargklyftans hålgång. Det var trumman! Först en lång hvirvel trrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrräm! Och — så slag på slag, tunga, dofva, ett och två, som när man spikar igen en likkista och är rädd att störa sorgehuset. Trrrräm — trrräm! — Träm — trräm! Han tog upp klockan! Tre kvart till sju! Om en kvart skulle det ske! Han ville gå hem och se det! Nej, men han hade ju flytt! Han ville icke för allt i världen se det! Och så steg han upp i ett träd.

Nu såg han byn, så ljus, så glad med sina små trädgårdar, och kyrktornet, som steg upp öfver takåsarna. Mera såg han inte. Han höll klockan i handen och följde sekundvisaren. Pick, pick, pick, pick! Den rände rundt omkring den lilla taflan, så fort, så fort! Men den långa minutvisaren den gjorde en knyck hvarje gång den lilla gjort en rund, och den stadiga timvisaren den stod stilla, tyckte han, men den gick nog den också.

Nu fattades klockan fem minuter i sju. Han grep stadigt, riktigt stadigt om den blanka, svartå bokgrenen; klockan darrade i handen, pulsarne bultade vid öronen, och han kände en brinnande hetta i härfästet. — Krasch! lät det, alldeles som när en plank brister, och öfver ett svart skiffertak och ett hvitt äppelträd steg nu en blå rök upp öfver byn, blå-hvit som ett vårmoln, men öfver molnet sköt en ring, två ringar, många ringar upp i luften, som om man skjutit efter dufvor och icke mot en vägg.

Alla voro icke så dåliga som jag trodde, tänkte han för sig själf, när han steg ner ur trädet, numera liksom lugnare, sedan detta var gjort. Och nu började den lilla byklockan ringa, själaro, själafrid för de döda, som fyllt sin pligt, men icke för alla lefvande, som fyllt sin! Solen hade gått ned, och månen, som blekgul suttit uppe hela eftermiddagen

dagen, började nu rodna och tilltaga i ljusstyrka, när löjtnanten marscherade med sin handräckning bortåt Montcourt, allt jemt förföljd af den lilla klockans ringning. Truppen kom in på stora chaussén till Nemours, och den vägen med dess två led popplar syntes enkom vara gjord för marscher. Och så marscherades, tills mörkret föll tätt och månen lyste skarpt. I sista ledet hade man redan börjat hviska, och en hemlig rådplägnings egde rum i lederna, om man icke skulle anmoda korporalen göra löjtnanten någon slags antydning om, att trakten var osäker, och att man måste i kvarter för att kunna bryta upp i dagningen, då herr von Bleichroden helt oväntadt kommenderade halt. Man hade stannat på, en backe, hvarifrån man kunde se Marlotte. Löjtnanten stod alldeles stilla som en rapphönshund, när han stött på kullen. Nu gick trumman igen! Och så slog klockan nio i Montcourt, och så slog hon i Grez, i Bourron, i Nemours, och så började alla små klöckorna ringa vesper, och den ena gällare än den andra; men genom dem alla trängde den lilla i Marlotte. Den ropade: hjälp-hjelp! hjälp-hjelp! och herr von Bleichroden kunde icke hjälpa! Nu kom ett dån efter marken, som ur jordens innandömen: det var nattskottet i högkvarteret vid Chalons. Och genom de lätta aftondimmor, som lägrat sig likt stora fönstervaddar öfver den lilla floden Loin, trängde månljuset och lyste upp floden, så att den liknade en lavaström, som i fjerran rann ut ur den likt en vulkan stigande svarta Fontainebleauskogen. Kvällen var kväfvande varm, men karlarne voro alla hvita i ansigtet, så att läderlapparne, som svärmade omkring dem, susade tätt förbi deras öron, som de göra när de se hvitt. Alla visste, hvad löjtnanten tänkte på, men de hade aldrig sett honom så besynnerlig, och de fruktade, att allt icke stod rätt till med dessa ändamålslösa rekognosceringar på stora landsvägen. Slutligen tog sig korporalen den dristigheten att gå fram till honom och under form af en rapport väcka hans uppmärksamhet på, att taptot hade gått. Herr von Bleichroden mottog upplysningen ödmjukt, som man mottager en order, och kommenderade till hemmarsch.

När de en timme senare gingo in på första gatan i Marlotte, iakttog korporalen, att löjtnantens högra ben drogs

ihop i knävecket som af spatt, och att han gick på en diagonal som hästflugan. På torget aftackades truppen utan korum, och löjtnanten försvann.

Han ville inte gå in till sig genast. Det var något, som drog honom, hvart visste han ej! Han löpte omkring med ögonen uppspärade och näsborrarna vidgade som en stöfvare. Han mönstrade väggarna och vädrade efter någon lukt, som han väl kände. Ingenting såg han, och ingen människa mötte han. Han ville se, hvar »det» hade skett. Men han fruktade också att få se det. Slutligen blef han trött och gick hem. På gårdsplanen stannade han och gick omkring köksbyggnaden. Der stötte han på sergeanten och blef så skrämnd, att han fick lof att ta sig i väggen. Sergeanten blef också skrämnd, men hemtade sig och började:

— Sökt herr löjtnanten för att aflägga rapport.

— Det är bra, det är bra! Allt väl! Gå hem och lägg er! svarade herr von Bleichroden, som om han fruktade att få några detaljer.

— Allt väl, herr löjtnant, men det var...

— Det är bra! Gå! Gå! Gå! — Och han talade så fort, så oafbrutet, att det icke var möjligt för sergeanten att sticka in ett ord, och hvarje gång han öppnade munnen, blef han öfveröst med en ordström, så att han slutligen blef led och gick sin väg.

Då andades löjtnanten igen och kände sig som en pojke, hvilken sluppit stryk.

Han var nu i trädgården. Månen lyste bjert på den gula köksväggen, och vinstocken sträckte sina benrangelsarmar som i en lång, lång gäspning. Men, hvad var det? För två, tre timmar sedan var den död, utan löf, blott en grå karkass som vred sig i konvulsioner, och nu, hängde icke der de skönaste röda klasar, och hade icke stocken grönskat! Han gick närmare för att se efter, om det var samma vinstock.

När han kom intill väggen, trampade han i något klibbigt och kände denna dofva, äckliga lukt som kännes i slagtarboden. Och nu såg han, att det var samma vinstock, alldeles densamma, men rappningen på väggen var sönderskjuten och besprutad med blod. Det var alltså der! Det var der »det» hade skett!

Han gick genast derifrån. När han kom in i förstugan, snafvade han på något halt, som satt under fötterna. Han drog af sig stöflarne i farstun och kastade ut dem på gården. Derpå gick han in i sitt rum, der hans aftonvard stod dukad. Han kände en förfärlig hunger, men han kunde icke äta. Han blef stående och såg stinnt på det dukade bordet. Der låg allting så nått upplagdt; smörklimpen var så fin, så vit med sin lilla inpressade rädisa i toppen; duktyget var hvitt, och han såg, att det var märkt med bokstäfver, som icke funnos i början af hans eller hans hustrus namn; den runda getosten låg så nått på sina vinlöf, som om mer än fruktan för utskrifning eller brandskatt haft sin hand här; det sköna, hvita brödet, så olikt den bruna rågbullen, det röda vinet i den slipade karaffinen, de svagt rosenröda gigotskifvorna, allt tycktes vara ordnad af vänliga händer. Men han blygdes att röra vid maten. Han fattade plötsligt klockan och ringde. Ögonblickligen inträdde värdinnan och stannade vid dörren utan att säga ett ord. Hon såg ner åt hans fötter och vändade en befallning. Löjtnanten visste icke hvad han ville, och mindes icke, hvarför han ringt. Men han måste tala.

— Är ni ond på mig? störtade han fram.

— Nej, min herre, svarade den ödmjuka kvinnan. — Är det något min herre önskar? — Och hon såg åter på hans fötter.

Han tittade ner för att se efter hvad hon såg på, och han upptäckte då, att han stod i strumplästen, och att golvet var alldeles fullt med spår, röda spår med aftryck efter tårna, der strumpan var söndergången, ty så länge hade han marscherat den dagen.

— Gif mig er hand, min fru, sade han, och räckte fram sin.

— Nej, svarade kvinnan och såg honom rätt in i ögonen, och dermed gick hon.

Herr von Bleichroden tycktes fatta mod efter denna skymf, och tog en stol för att sätta sig att äta. Han lyfte på köttfatet för att servera sig, men när han fick köttlukten i närheten af ansigtet blef han illamående, steg upp, öppnade fönstret och kastade ut hela fatet på gården. Han darrade i hela kroppen och kände sig sjuk! Hans öga var

så känsligt, att ljuset plågade honom och alla starka färger retade honom. Han kastade nu ut vinbuteljen, han tog bort den röda rädisan ur smöret, de röda målarmössorna, paletten, allt som var rödt skulle ut. Och derpå lade han sig på sängen. Hans ögon voro trötta, men de kunde icke sluta sig. Så låg han en stund, tills han hörde röster i skänksalen! Han ville icke lyssna, men hans öron måste höra, och han hörde, att det var två korporaler, som drucko öl. Och de talade:

— Det var styfva gossar de två lågväxte, men den länge var klen.

— Det är icke sagdt, att han var klen, därför att han föll ihop som en trasa vid muren, men han bad, att vi skulle häkta upp honom vid spalieret, för att han ville stå, sade han.

— Men de andra, fan anamma, stodo de inte med armarne i kors öfver bröstet, som om de skulle till att fotograferas.

— Ja, men när presten kom in till dem i biljarden och sa' till dem, att det var kaput, så lär de ha kräcks alla tre midt på golfvet, så sa' sergeanten åtminstone, men skrek gjorde de inte, och inte ett knyst om nåd!

— Ja, det var fan till karlar! Gesundheit!

Herr von Bleichroden stack ner hufvudet i kuddarne och stoppade lakanen i öronen. Men derpå steg han upp. Det var som om något drog och drog till dörren, bakom hvilken de talande sutto. Han ville höra mera, men karlarne talade nu sakta. Han smög därför fram, och med ryggen spänd i en rät vinkel lade han örat till nyckelhålet och lyssnade.

— Men såg du på folket vårt? Voro de inte så grå som pipaskan här i synen, och så många, som sköto i luften! Tala inte om det bara! Men de fick ändå hvad de skulle ha! Och nog vägde de flera marker när de gick, än när de kom! Det var som att skjuta kramsfogel med kartescher.

— Nå, såg du de röda prestpojkarne, som stodo och sjöngo opera med kaffebrännarne! Det var som att snyta ljus, när det small. De rulla' ner i ärtsängen som gråsparfvar och klippte med vingarne och vände ut och in på blind-

ögona! Och kärngarne sen, som kom och plocka opp bitarne!
Oj, oj, oj! Men så går det till i krig! Gesundheit!

Herr von Bleichroden hade hört nog, och blodet hade så öfverfyllt hans hjerna att han icke kunde somna. Han gick ut i skänkrummet och bad karlarne gå hem!

Derpå klädde han af sig, doppade hufvudet i handfatet, tog Schopenhauer och lade sig att läsa. Och han läste med brinnande pulsar: »Födelse och död höra båda till lifvet; de utgöra motvigt mot hvarandra; den ena betingar den andra; de bilda de båda ytterligheterna, de båda polerna af hvarje lifvets uppenbarelse. Det är just hvad den djupaste af alla mytologier, den Hinduiska, uttryckt genom en symbol, som är Schiwas (Förstörarens) attribut: en halskedja af döds-skallar och Lingam, aflsens organ och sinnebild... Döden är den smärtsamma upplösningen af den knut, som i vållust knöts vid skapelsen, den är den våldsamma förstörelsen af vår varelses grund-misstag, den är tagandet ur villfarelsen.»

Han släppte boken, ty han hörde någon som skrek och slog i hans egen säng! Hvem var i sängen? Han såg en kropp, hvars underlif sammanpressades af kramp och hvars bröstorg stod spänd som laggarne i en fjerding, och han hörde en underlig, ihålig röst, som skrek under lakanen. Det var ju hans egen kropp! Hade han då gått i tu, efter som han såg sig sjelf, hörde sig sjelf som en andra person? Skriken fortforo! Dörren öppnas och den ödmjuka kvinnan steg in, troligen efter att ha knackat.

— Hvad befaller löjtnanten? frågade hon med brinnande ögon och ett eget leende på läpparne.

— Jag? svarade den sjuke; ingenting! Men han är visst mycket dålig och vill nog ha en läkare!

— Här fins ingen läkare, men pastorn brukar hjälpa oss, svarade kvinnan, som icke log mer.

— Skicka efter presten då! sade löjtnanten. Han tycker inte om prester eljes!

— Men när han är sjuk, tycker han om dem! sade kvinnan och försvann.

När presten kom in, gick han fram till bädden och tog den sjukes handled.

— Hvad tror ni det är? frågade den sjuke. Hvad tror ni han har?

— Ondt samvete! var prestens korta svar.

Då flög herr von Bleichroden upp!

— Ondt samvete öfver att han gjort sin pligt!

— Ja, sade presten och tog en våt handduk, som han slog om sjuklingens hufvud. — Hör mig, om ni ännu kan. Nu är ni dömd! Till en grymmare lott än de — tre! Hör noga på mig! Jag känner symptomen! Ni står på gränsen att bli vansinnig! Ni måste försöka tänka denna tanke till botten! Tänk den starkt, och ni skall känna er hjerna liksom ordna sig! Se på mig, och följ med mina ord, om ni kan! Ni har gått i tu! Ni betraktar er ena part som en andra eller tredje person! Hur kom ni dit? Jo, ser ni, det är samhällslöggen, som gjort oss alla dubbla. När ni skref till er hustru i dag, då var ni en människa, en sann, enkel, god människa, men när ni talade vid mig, var ni en annan! Liksom skådespelaren förlorar sin människa och blir ett konglomerat af roller, så blir också samhällsmänniskan minst två personer. När nu genom en skakning, en uppröring, en andens jordbäfning, själen remnar, då ligga de två naturerna der, sida vid sida, och betrakta hvarandra. — Jag ser en bok här på golvet, som jag också känner. Han var en djupsinnig man, kanske den djupaste af alla. Han genomskådade jordelifvets elände och intighet så som om han lärt af vår Herre och Frälsare, men han kunde därför icke upphöra att vara en dubbelgångare, ty lifvet, födseln, vanan, den menskliga svagheten, tvang honom till återfall! Ni hör, herre, att jag läst andra böcker än breviariet! Och jag talar som läkare, icke som prest, ty vi båda — följ nu med mig noga! — vi förstå hvarandra! Tror ni icke jag känner förbannelsen af det dubbelf jag för! Jag hyser inga tvifvel om de heliga tingen, ty de äro invuxna i mitt kött, i min benstomme, herre, men jag vet att jag icke talar i Guds namn, då jag talar! Löggen, ser ni, den få vi i moderlifvet, ur modersbröstat, och den som under nuvarande förhållanden ville säga den sanningen helt ut... ja, ja, — Kan ni följa mig?

Den sjuke lyssnade girigt, och hans ögonlock hade icke sänkt sig en enda gång under hela prestens anförande.

— Till er nu, fortsatte presten. Det fins en liten för-
rädare med en fackla i handen, en engel, som går med en
korg rosor och beströr afskrädeshögarne i lifvet; det är en
lögnens engel, och hon heter det sköna! Hedningarne hafva
dyrkat henne i Grekland, furstarne hafva omhuldat henne,
ty hon har förvändt synen på folket, så att de icke sett
sakerna sådana de äro. Hon går igen i hela lifvet och
förfalskar, förfalskar! Hvarför, ni krigare, hvarför klädas ni i
granna drägter med guld och lysande färger? Hvarför arbeta
ni alltid under musik och flygande fanor? Är det icke för
att dölja hvad som ligger bakom ert yrke? Om ni älskade
sanningen, skulle ni gå i hvita blusar, som slagtare, så att
blodfläckarne syntes rätt väl, ni skulle gå med knif och
mergryl som styckmästare i slagtarboden, med bilar dry-
pande af blod och klibbiga af talg! I stället för musikkårer
skulle ni fösa en skara tjutande menniskor framför er, men-
niskor, som blifvit vansinniga af synerna på slagtfältet; i
stället för fanor skulle ni bära svepningar, och på trossen
draga likkistor!

Den sjuke, som numera vred sig i konvulsioner, knäppte
ihop händerna till bön och tuggade rundt om naglarna.
Presten hade fått en förfärlig uppsyn; hård, obeveklig, hat-
full, och han fortfor:

— Du är en af naturen god man, du, och det är icke
din goda menniska jag vill straffa, nej jag straffar dig som
representant du kallat dig, och ditt straff skall bli androm
en varnagel! Vill du se de tre liken? Vill du se dem?

— Nej för Jesu namn! skrek den sjuke, hvars skjorta
var våt af ångestens svett och låg smetad efter hans
skulderblad!

— Din feghet visar att du är en menniska och feg
som sådan.

Liksom slagen af en pisksnärt for den sjuke upp; hans
ansigte blef lugnt, hans bröst lade sig, och med en kall röst,
som om han varit alldeles frisk, sade han: Gå ut, prest-
djefvul, annars narrar du mig till dumheter!

— Men jag kommer inte igen om du kallar på mig,
sade denne. Kom ihåg det! Kom ihåg, att om du inte får

sofva, så är det icke mitt fel, kanske snarare deras, som ligga derinne i biljarden! På biljarden du!

Och nu slog han upp dörren till biljardsalen, och in i sjukrummet störtade en förfärlig lukt af karbolsyra!

— Känn du, känn du! Det är icke som att lukta krut-rök detta, det är icke att telegrafera hem om en sådan bragd: »stort nederlag, tre döda och en vansinnig, Gud vare tackad!» Det är inte att skriva vers om, och kasta blommor på gatan, och gråta i kyrkan! Det är inte seger detta! Det är slag, du, det är slag, slagtare!»

Herr von Bleichroden hade rusat ur sängen och kastat sig ut genom fönstret. På gården greps han af några af sitt folk, som han ville bita i venstra sidan. Derpå bands han och fördes till högkvarterets ambulans att såsom angripen af fullt utbildadt vansinne forslas till ett hospital.

* * *

Det var en solig morgonstund i slutet af februari 1871. Uppför den branta Martheray-backen i Lausanne vandrade, steg för steg, en ung kvinna vid armen af en medelålders man. Hon var i ett långt framskridet hafvandetillstånd och nästan hängde vid sin följeslagares arm. Hennes ansigte var en flickas, men var likhvit af sorg, och hon var svartklädd. Mannen vid hennes sida var icke svartklädd, hvaraf förbigående slöto, att det icke var hennes man. Han tycktes djupt bekymrad, böjde sig då och då ner till den lilla kvinnan och sade ett och annat ord, derpå föll han tillbaka i sina egna tankar. När de kommo upp till platsen vid gamla tullhuset utanför värdshuset *A l'Ours*, stannade de.

— Ännu en backe? frågade hon.

— Ja, kära syster, svarade han. Låt oss sitta ett ögonblick.

Och de satte sig på en bänk utanför värdshuset. Hennes hjerta bultade våldsamt och hennes bröst andades trögt, som om luften icke räckte till.

— Det är synd om dig, stackars bror, sade hon; jag ser, att du längtar till de dina!

— För all del, syster, tala inte, om det, svarade han. Nog är mitt hjerta fjerran ibland, och nog skulle man behöfva mig vid sådden der hemma, men du är ju min syster, och sitt eget kött och blod kan man ju icke förneka.

— Få se nu, återtog fru von Bleichroden, om denna luft och detta nya behandlingssätt skall kunna göra något till hans förbättring. Hvad tror du?

— Helt säkert, svarade brodern, men vände sig bort för att icke visa sitt tviflande ansigte.

— Hvilken vinter i Frankfurt jag genomlevvat! Att ödet kan uppfinna sådana grymheter! Jag tror jag lättare burit hans död, än denna lefvande begrafning.

— Men hoppet lefver alltid, sade brodern med en hopplös ton. — Och så gingo hans tankar bort till hans barn och hans åkrar. Men strax derpå liksom blygdes han öfver sin sjelfviskhet, att han icke kunde vara så fullt med i denna sorg, som egentligen icke var hans, och som han fått alldeles oförskyldt, och han blef ond på sig sjelf.

Nu hördes ett gällt, långt utdraget skrik uppifrån backen, liknande en lokomotiv-hvissla, och så ett till.

— Går tåget så här högt uppe i backarne, frågade fru von Bleichroden.

— Ja, det måtte göra det, sade brodern och lyssnade med uppspärrade ögon.

Det skrek en gång till! Men nu lät det som när någon drunknar.

— Låt oss gå hem igen, sade herr Schantz, som blifvit alldeles blek, du förmår icke denna backe i dag, och i morgon skola vi vara förnuftigare och taga en droska.

Men frun ville gå, ovilkorligen. Och så gingo de då uppför den långa backen till hospitalet. Det var en Calvarie-vandring. I de gröna hagtornshäckarne vid sidan af vägen kilade svarta trastar med gula näbbar; på de murgrönsklädda murarne sprungo gråa ödlor i kapp och försvunno i springorna; det var full vår, ty det hade icke varit någon vinter; och i vägkanterna blommade primula och helleborus. Men detta fästade icke golgathavandrarnes uppmärksamhet. När de kommit halfvägs i backen, förnyades de hemlighetsfulla skriken. Liksom fattad af en plötslig aning vände sig fru von

Bleichroden mot brodern, såg in i hans ögon med sina half-brustna för att se sina misstankar bekräftade, och derpå sjönk hon, utan att förmå uppgifva ett skrik, ner på vägen, hvars gula dam omhvärfde henne med ett moln. Och der blef hon liggande.

Innan brodern hann hemta sig hade en beskedlig vandrare redan sprungit efter en vagn, och när den unga qvinnan bars in i vagnen hade redan hennes arbete för det kommande släktet börjat, och nu hördes två skrik, två människors rop ur jemmerns djupaste dalar, och herr Schantz, som förlorat sin hatt, stod der på fotsteget och såg upp mot den blåa vårhimmelen och tänkte för sig: Om det kunde höras dit upp bara, men det är säkerligen för högt!

Uppe i hospitalet hade herr von Bleichroden blifvit logerad i ett rum med full fri utsigt åt söder. Väggarne voro madrasserade och målade i en svag blå färgton, genom hvilken man kunde se lätta konturer af landskap. Taket var måladt som ett spalier med vinlöf. Golfvet var mattbelagdt, och under mattan låg ett lager halm. Möblerna voro helt öfverklädda med tagel och väf, så att inga hörn eller kanter af trävirket kunde ses.

Hvar dörren befann sig kunde man icke upptäcka inifrån, och derigenom aflägsnades alla den sjukes tankar på utgång och känslan af inspärning, som är det farligaste under ett upprördt sinnestillstånd. Fönstren voro visserligen försedda med galler, men dessa voro vackert arbetade i form af fleurs de lis och löfverk samt så målade, att de icke märktes som galler.

Herr von Bleichrodens vansinne hade tagit formen af samvetskval. Han hade mördat en vingårdsman under hemlighetsfulla omständigheter, som han icke kunde förmå sig att bekänna, af den enkla anledningen att han icke mindes dem. Nu satt han i fängelse och väntade domens exekution, ty han var dömd till döden. Men han hade ljusa mellanstunder. Då satte han upp stora papper på väggarne i rummet och skref dem fulla med syllogismer. Då mindes han, att han låtit skjuta Franc-tireurer; men att han var gift mindes han ej; och han mottog besök af sin hustru såsom af en elev, hvilken han gaf lektioner i logik. Han

hade ställt upp som premisser: att Franc-tireurer voro förrådare, och att ordern lydde: skjut dem! En dag hade hans hustru, som var nödgad hålla med om allt, den oförsigtigheten att rubba hans tro på premissen, att alla Franc-tireurer äro förrådare, och så ref han ner alla konklusionerna från väggen och sade, att han skulle använda tjugu år för att bevisa premissen, ty premissen måste först vara bevisad. Imellanåt hade han stora projekt för mensklighetens väl. Hvad går allt vårt sträfvande ut på, här på jorden? frågade han. Hvarför regerar kungen, predikar presten, diktar skalden, målar målaren? Jo, för att skaffa kroppen kväfve. Kväfve var det dyraste af alla näringsmedel, derfor var kött dyrast. Kväfve var intelligensen, ty de rika, som äta kött, äro intelligentare än de andra, som mera äta kolhydrater. Nu började det bli ondt om kväfve på jorden, och deraf uppstodo krig, arbetarestrejker, tidningar, läsare och statsanslag. Man måste uppfinna en ny grufva med kväfve. Herr von Bleichroden hade uppfunnit den, och nu skulle alla menniskor bli lika; frihet, jemlikhet och broderskap skulle komma att blifva en verklighet på jorden. Denna outtömliga grufva hette: luften. Den innehöll 79. volymprocent kväfve, och man måste uppfinna ett sätt att få lungorna att direkt upptaga och till kroppens näring förarbeta detsamma, utan att det först behöfde förtätas i gräs, spannmål och grönsaker, för att af djur förvandlas, till kött! Detta problem var framtidens och herr von Bleichrodens, och med dess lösning skulle jordbruk och boskapsskötsel bli öfverflödiga, och den gyllene åldern åter inträda på jorden. Derimellan förföll han åter i sina drömmar om det begångna mordet, och då var han djupt olycklig.

Imellertid, samma februarimorgon som fru von Bleichroden varit på väg upp till hospitalet och måst återvända hem, satt hennes man i sitt nya rum uppe i anstalten och såg ut genom fönstret. Först hade han sett på takets vinlöf och på väggarnes landskap, derpå hade han satt sig i en bekväm stol framför ljuset, så att han hade utsigten fri för sig. Han var lugn i dag, ty han hade fått ett kallt bad kvällen förut och hade sofvit godt om natten. Han visste, att det var Februari månad, men han visste icke, hvar han

befann sig. Ingen snö utanför, det var hans första tanke, och detta förvånade honom, ty han hade aldrig varit i sydligare länder. Utanför fönstret stodo gröna buskar. Laurier teinf alldeles öfversällade med hvita blomkvastar; laurier cerise med sina glänsande ljusgröna blad, hvilken är grön hela vintern; buxbom; en alm, alldeles öfverhöljd med murgrön, som dolde hvarenda gren och gaf trädet utseende af att stå i full löfskrud; på gräsmattan, som var besållad med primula elatior, liksom af utslagen svafvelblomma, gick en karl och slog gräset med en lie, under det att en liten flicka räfsade. Han tog ännu en gång almanackan och läste: februari. Man står och räfsar i februari. Hvar är jag? — Derpå gingo hans blickar ut öfver trädgården, och han såg en djup dal sakta sänka sig, men grön som en sommaräng; och små byar och kyrkor lågo här och der; och stora hängpilar stodo alldeles ljusgröna. I februari, tänkte han igen. Och när ängarne togo slut, låg en sjö der; alldeles lugn, ljusblå, som luft, och på andra sidan sjön låg ett blånande land; öfver det blånande landet höjde sig en bergskedja; men öfver bergskedjan låg något annat, som liknade moln; de voro så fina i färgtonen som nytvättad ull, men de hade spetsar på sig; och öfver dem lågo små lätta skyar som ibland gingo in i de spetsiga molnen. Han visste icke hvar han var, men det var så vackert, att det icke kunde vara på jorden. Var han död, och hade han kommit till en annan värld? Icke var han i Europa! Kanske han var död! Han försjönk i stilla drömmar och försökte tänka sig in i sin nya belägenhet.

Men så såg han upp igen, och nu såg han hela den soliga taflan infattad i och korsad af fönstergallret, och de smidda jernliljorna och löfverken tecknade sig, som om de sväfvade i luften. Han blef först skrämmd, men så lugnade han sig; han betraktade taflan ännu en gång, särskildt de spetsiga, rosenröda molnen. Och så kände han en oerhörd glädje och en svalkande känsla i hufvudet; han erfor söm om hjernans vindlingar, efter att ha legat oredigt hopsnodda, började ordna sig och läggas till rätta igen. Och han blef så glad, att hans bröst började sjunga, som han trodde, men han hade aldrig i sitt lif sjungit, och derfor blef det

skrik, jubelskrik, och det var de, som trängde ut genom fönstret och voro nära att göra hans hustru förtviflad af sorg. När han suttit der sjungande en timme, hade han erinrat sig en gammal målning i en kägelbana utanför Berlin, hvilken utgafs för att föreställa ett Schweizerlandskap, och nu visste han att han var i Schweiz, och att de spetsiga molnen voro alperna.

När läkaren gjorde sin andra rond fann han herr von Bleichroden sitta lugn och nynna för sig sjelf i sin stol framför fönstret, och det var icke möjligt att rycka honom från den sköna täflan. Men han var alldeles redig och visste sin ställning fullkomligt.

— Herr doktor, sade han och pekade på jerngallret, hvarför skall ni brännmärka, fleur-de-lisera en så vacker tafla? Vill ni icke låta mig gå ut i det fria? Jag tror det skulle göra mig godt, och jag lofvar er att icke rymma!

Läkaren fattade hans hand för att i hemlighet med pekfingeret undersöka pulsen vid tumroten.

— Pulsen är bara sjuttio, kära doktor, sade patienten leende, och jag har sofvit lugnt i natt. Ni har intet att frukta.

— Det gläder mig, sade läkaren, att kuren verkligen förmått något på er. Ni har frihet att gå ut.

— Vet ni, doktor, sade den sjuke med en liflig rörelse, vet ni, att jag känner mig, som om jag varit död, och åter stått upp till lif på en annan planet, så skönt är här! Aldrig hade jag kunnat drömma att jorden var så herrlig!

— Jo, min herre, jorden är ännu vacker, der icke kulturen förstört henne, och här är naturen så stark, att hon motstått människans försök. Tror ni att ert land alltid varit så fult, som det nu är? Nej, der nu äro öde sandslätter, som icke kunna föda en get, der 'susade fordom herrliga skogar af ek, bok och fur, i hvilkas skugga vildbrådet betade, och der feta hjordar af nordbons bästa slagtdjur gödde sig med ollon.

— Ni är Rousseauist, herr doktor, inföll patienten.

— Rousseau var Genèveare, herr löjtnant! Der borta vid sjöstranden, längst in i viken, som ni kan se midt öfver almens topp, der, der föddes han, der led han, der

brändes hans Emile och Contrat social, naturens evangelier, och der, till venster, vid foten af Valaiseralperna, der det lilla Clarens ligger, der skref han kärlekens bok, La nouvelle Heloise. Det är nämligen Lac Lemman, ni ser här nere!

— Lac Lemman, upprepade herr von Bleichroden!

— Det är vid denna stilla dal, fortfar läkaren, der fridfulla människor bo, som alla sårade andar sökt bot! Se der till höger, rätt öfver den lilla udden med tornet och popplarne; der ligger Ferney. Dit flydde Voltaire, när han grinat ut i Paris, och der odlade han jorden, och byggde det högsta väsendet ett heligt hus. Der ligger, längre hitåt, Coppay. Der bodde madame Stael, Napoleon folkförrädarens värsta fiende, hon, som vågade lära fransmännen, sina landsmän, att tyska nationen icke var Frankrikes barbariska fiende, ty, herre, nationerna hata icke hvarandra! Hit, se till venster nu, hit till denna lugna insjö, flydde den sönderslitne Byron, som, likt en bunden titan, ryckt sig lös ur de garn, i hvilka tillbakagäendets tidevarf hade fångat hans starka själ, och här nere skref han ut sitt tyrannhat i »Fången på Chillon». Der, under det höga Mont Grammont, utanför den lilla fiskarbyn St. Gingolphe, höll han en dag på att drunkna, men hans lif var icke fulländadt än. Hit hafva de flytt alla, som icke kunde lida den förruttnelsens luft, hvilken stod som en kolera öfver Europa efter den Heliga Alliansens attentat mot revolutionens, det är, människans nyförvärfvade rättigheter. Här nere, tusen fot under era fötter, diktade Mendelsohn sina svärmodiga sånger, här skref Gounod sin Faust! Kan ni icke se hvar han fått sina ingifvelser till Valpurgisnacht, der, i Savojeralpernas afgrunder! Här åskade Victor Hugo sina rasande straffsånger öfver Decemberförrädaren! Och här, underliga skämt af ödet, här nere i det lilla stilla, blygsamma Vevey, der aldrig nordanvinden kan komma, här sökte er egen kejsare att glömma skräcksynerna från Sadowa och Königgrätz. Der gömde sig Rysslands Gortschakoff, när han kände marken gunga under fötterna, här badade John Russel af sig all politisk orenlighet och andådes ren, oförfalskad luft; här sökte Thiers att reda sina af korsande politiska stormar ofta orediga, motsägende, men, som jag tror, hederliga tankar, och måtte han nu, när

han skall bära ett folks öden, minnas de oskyldiga stunder, då hans ande fick samtala i ro med sig sjelf, här inför naturens milda, men allvarliga majestät! Och der borta, i Genève, herr löjtnant! Der bor ingen konung i sitt hof, men der föddes en tanke, som är lika stor som kristendomen, och dess apostlar de bära också ett kors, ett rött kors på sina hvita fanor! Och när Mausegeväret sigtade på franska örnen, och Chassepot sigtade på tyska örnen, då hölls röda korset i helgd, i helgd af dem, som eljes icke böjde sig för det svarta korset, och i det tecknet tror jag framtiden skall segra.

Patienten, som lugnt afhört det ovanliga talet af en man, så känslofullt, att icke säga sentimentalt, som om det kommit från en prestman och icke en läkare, kände sig generad.

— Ni svärmar, herr doktor, sade han.

— Det skall ni också göra, när ni bott här i tre månader, svarade läkaren.

— Ni tror då på kuren? frågade patienten, något mindre skeptisk än förut.

— Jag tror på naturens oändliga kraft att kunna bota kultursjukan, svarade han! — Känner ni er stark nog att mottaga en god underrättelse? fortfor han och observerade noga den sjuke.

Fullkomligt, herr doktor!

— Näväl, freden är sluten!

— Gud v... Hvilken lycka! utbrast patienten.

— Ja, visserligen, sade läkaren, men fråga icke mer, ty ni får ej veta mer i dag! — Kom nu ut, men en sak skall ni vara beredd på! Ert tillfrisknande skall icke gå så direkt som ni tror! Ni kommer att få återfall! Minnet, ser ni, är vår värsta fiende och — — men följ nu med mig.

Läkaren tog den sjuke under armen och ledde honom ut i trädgården. Inga galler och inga murar stängde vägen, endast gröna häckar, som ledde vandraren i labyrinter tillbaka derifrån han kommit, men bakom häckarne voro djupa löpgrafvar, omöjliga att öfverskrida. Löjtnanten sökte efter gamla ord för sin förtjusning, men han kände, att de passade

så illa till hvad han erfor, att han slutade med att tiga, lyssnande till en underbar nervernas stilla musik. Det var som alla själens strängar blifvit stämda igen, och han erfor ett lugn, som han icke känt på långa, långa tider.

— Tviflar ni ännu på att jag är återställd? frågade han läkaren med ett vemodigt leende.

— Ni är på bättringen, som jag sagt er förut, men ni är icke frisk än.

De befunno sig nu utanför en liten hvälfd stenport, genom hvilken patienter, åtföljda af vaktare, strömmade in.

— Hvert gå alla dessa människor? frågade den sjuke.

— Följ dem, och ni får se, sade läkaren. Ni har mitt tillstånd. — Och herr von Bleichroden gick in. Men läkaren vinkade en vaktare till sig.

— Gå ner till fru von Bleichroden på hotel Faucon, sade han, helsa och säg, att hennes man är på bättringen, men att han ännu icke frågat efter sin hustru. När han gör det, då är han räddad.

Vaktaren gick och läkaren följde den sjuke in genom den lilla stenporten.

Herr von Bleichroden hade kommit in i en stor sal, som icke liknade något annat rum han ännu sett. Det var icke en kyrka, icke en teatersalong, icke en skola, icke en rådhus, men litet af alltsammans. I fonden var en absid, som öppnade sig i trenne fönster med färgade glasrutor, men i milda harmoniska färger, som om en stor färgartist hade komponerat dem, och ljuset föll in brutet i ett enda stort harmoniskt dur-ackord. Det gjorde samma intryck på den sjuke som det c-durs-ackord, hvarmed Haydn upplöser Kaos' mörker, när i Skapelsen Herren, efter att kören haft ett långt, smärtsamt arbete med att utreda de oordnade naturkrafterna, slutligen utropar: Varde ljus, och cheruber och serafier stämma in.

Nedanför fönstren var en droppstensklippa, som bildade ett hvalf, ur hvilket en liten bäck stilla rann fram och föll ner i en bassin, i hvilken calla's stodo lutade med sina kalkar, hvita som englars vingar. Pelarne, som omfattade absiden, saknade all känd stil, och deras skaft voro beklädda med brun, mjuk lefvermossa ända upp till taket. Väggarnes

nedre panelningar voro täckta af granris; och de stora väggytorna voro prydda med påfästade löf af alltid gröna växter, af lager, af jernek, af mistel, alla i ornament, som icke kunde hänföras till någon stil; ibland voro de på väg att forma bokstäfver, men då upplöste de sig i mjuka, fantastiska växtformer som Rafaels arabesker. Under fönsterlunetterna hängde stora kransar som till en majfest, och längs takfrisen gick ett ornament, som icke kunde återföras hvarken på Egyptens lotusbård, Greklands meander, Roms acanthusvariationer, Romanismens odjur eller Gotikens trepass och korsblommor. Herr von Bleichroden såg sig omkring och fann golfvet fullsatt med bänkar, på hvilka hospitalets patienter sutto, stilla och undrande. Han tog plats på en bänk och hörde snyftningar bredvid sig. Då såg han en man, en fyrtioåring mähända, som grät med ansigtet i händerna. Han hade en krokig näsa, mustascher och pipskägg och liknade i profil en bild herr von Bleichroden sett på franska mynt. Det var tydligen en fransman. Här skulle de sålunda råkas, fiende bredvid fiende, båda begråtande hvad? Att de uppfyllt sin pligt mot fosterlandet! Herr von Bleichroden blef upprörd och orolig, då en svag musik lät höra sig. Det var en orgel, som spelade en koral, men en koral i dur; det var icke en luthersk koral, icke en katolsk, icke en calvinsk, icke en grekisk, men den talade, och den sjuke tyckte sig höra ord till densamma, tröstefulla, förhoppningsrika. Och nu steg en man upp i absiden och stannade, till hälften dold af droppstensklippan. Var det en prest? Nej, han var klädd i en ljusgrå rock, hade en ljust blå halsduk, och hans skjortbröst syntes i västens öppning. Icke hade han heller någon bok. Men han talade. Han talade mildt och enkelt, som när man språkar bland vänner; han talade om kristendomens enkla läror, att älska sin nästa som sig sjelf, vara tålig, fördragsam, förlåtande mot fiender; han talade om huru Kristus tänkt sig menskligheten som ett enda folk, men huru som människans onda natur motverkat denna stora tanke, huru menskligheten grupperat sig i nationer, sekter, skolor; men han uttalade också det fasta hopp, att kristendomens grundsatser snart skulle förverkligas. Och efter att ha talat en kvarts timme steg han ner, efter att ha gjort

en kort bön till Gud, den allsmäktige, utan att ha nämt Jesus, Jungfru Maria, Nicolaus, Anastasius eller något namn, som kunde erinra om en officiel bekännelse och väcka lidelser.

Herr von Bleichroden vaknade som ur en dröm. Han hade sålunda varit i kyrkan! Han, hvilken utled på småaktiga konfessionsstrider, icke besökt en gudstjänst på femton år. Och här, här på därhuset skulle han träffa en frikyrka i full verklighet; här suto Romerska, Katolska, Grekiska, Lutheraner, Calvinister, Zvinglianer, Anglicaner sida vid sida och egnade gemensamma tankar åt den gemensamme Guden. Hvilken förkrossande kritik utgjorde icke denna kyrkosal på alla dessa sekter, som människors sjelfviskhet gjort till lika många religioner, hvilka sablat hvarandra, bränt hvarandra, smädat hvarandra! Hvilket medgifvande åt den »otrogna» kyrkans angrepp på denna politiska dynastikristendom!

Herr von Bleichroden lät sina blickar fara öfver det vackra rummet för att jaga bort de skräckbilder han framkallat. Hans öga irrade och irrade, tills det stannade på kortväggen midt emot absiden. Der hängde en kolossal krans, in i densamma stod ett ord skrifvet med bokstäfver, sammansatta af granriskvistar. Han stafvade det franska ordet Noël, och upprepade för sig sjelf Weihnacht (Jul). Hvilken skald hade diktat detta rum? Hvilken menniskokännare, hvilken djup ande hade så förstått att väcka det vackraste och renaste af alla minnen? Skulle icke de omtöcknade förnuften känna denna brinnande längtan efter ljus och klarhet, då de erinrade sig ljusets fest, då de mörka dagarne vid årsskiftet togo en ända eller åtminstone lofvade att taga en ända! Skulle icke tanken på barndomen, då inga bekännelsestrider, inga politiska hot, inga äregiriga, tomma drömmar fördunklade det rena sinnets rättskänsla, skulle icke detta slå an en ton i själarne, som komme att öfverrösta alla dessa vilddjurstjut, som sedan hörts ute i lifvet, i kampen efter brödet, oftare efter äran! Han tänkte, och han frågade sig sjelf: huru kan menniskan, hvilken som barn är from, bli så dålig, när hon blir äldre? Är det uppfostran, skolan, denna kulturens beprisade blomma, som lär oss bli dåliga? Måhända! Hvad lära oss de första

läroböckerna? tänkte han. De lära oss, att Gud är en hämnare, som straffar fädernas missgärningar inpå barnen till tredje och fjärde led; de lära oss att hjeltar äro de, som retat folk mot folk och röfvat land och riken; att store män äro de, som lyckats nå den ära, hvars tomhet alla inse, men alla eftersträfva; statsmän, de som med list vinna stora syften, icke höga, der hela förtjensten kan bestå i brist på samvete, som alltid skall segra i kampen mot dem, som ega sådant! Och, för att våra barn skola lära sig allt detta göra föräldrane uppoffringar, försaka, lida kvalen af skilsmessan från barnen! Var verlden icke ett dårhus, då var icke heller detta ställe det klokaste han någonsin varit på!

Nu såg han åter på det enda skrifna ord i hela kyrkan, och han stafvade det igen; då började i minnets hemliga gömmor en bild stiga fram, såsom när fotografen låter jernvitriolen spola öfver den gråa negativplåten, då den kommit ur cameran. Han tyckte sig se den sista julaftonen satt i scen. Den sista? Nej, då var han i Frankfurt. Alltså den näst förut. Det var den första kvällen, han var i sin trolofvades hem, ty dagen förut hade han förlofvat sig. Nu såg han det hemmet, den gamle kyrkoherdens, hans svärfaders hem; han såg den låga salen, med den hvita skänken, klaveret, grönsiskorna i buren, balsaminerna i fönstret, skåpet med silfverkannen, tobakspiporna, somliga af sjöskum, andra af röd lera; och der går hon, dottern i huset och hänger nötter och äpplen i julgranen. Dottern i huset! Här slog det som en blyxt ner i hans mörker, men som en vacker, ofarlig kornblyxt om eftersommaren, som man sitter på farstuvkisten och betraktar utan att frukta någon skräll. Han var trolofvad, han var gift, han hade en hustru, hans hustru, som åter band honom vid lifvet, hvilket han hade föraktat och hatat förut. Men hvar fans hon? Han måste se henne, träffa henne, nu genast! Han måste flyga till henne, ty eljes skulle han förgås af otålighet.

Han skyndade ut ur kyrkan och stötte genast på läkaren, hvilken väntat honom för att få se verkan af kyrkobesöket. Hr von Bleichroden fattade läkaren vid axlarna, såg honom rätt in i ögonen och frågade med andan i strupen:

— Hvar är min hustru? För mig nu genast till henne! Genast! Hvar är hon?

— Hon och er dotter, sade läkaren lugnt, vänta er nere på rue de Bourg.

— Min dotter? Jag har en dotter! utbrast patienten och föll i gråt.

— Ni är känslofull, herr von Bleichroden, sade läkaren leende.

— Ja, doktor, man måtte bli det här!

— Så kom nu och kläd er att gå ut, sade läkaren och tog hans arm; om en half timme är ni hos de edra, och då är ni åter hos er sjelf!

Och de försvunno in i den stora förstugan.

* * *

Herr von Bleichroden var en fullt modern typ. Sonsons son af den franska revolutionen, sonson af den heliga alliansen, son af 1830. Sönderbruten som en förolyckad mellan revolutionens och reaktionens klippor. När han vid tjugu år vaknade upp till medvetet lif och fjällen föllo från hans ögon, att han insåg, hvilket lögneväsen han var inväfd i, ifrån bekännelsekristendomen till dynastifetischismen, kände han sig, som om han vaknat då först, eller som om han, ensam klok, varit inspärrad på ett dårhus. Och när han icke kunde upptäcka ett enda hål på muren, genom hvilket han kunde komma ut, utan att möta en hindrande bajonett eller en gevärsmynning, blef han förtviflad. Han upphörde att tro på allt, till och med på räddning, och han kastade sig in i pessimismens opiikrogar för att åtminstone döfva smärtan, der ingen bot fans. Schopenhauer blef hans vän, och senare fann han i von Hartmann den brutalaste sanningsägare verlden sett.

Men samhället kallade honom och fordrade få honom inregistrerad någonstädes. Herr von Bleichroden kastade sig på vetenskapen och valde en af dem, som hade minsta möjliga beröring med nutiden: geologien, eller hellre den gren af densamma, som behandlade en förgången verlds djur- och växtlif, paleontologien. Då han frågade sig sjelf: till hvad

nyttå för menskligheten? kunde han endast svara: till nytta för mig! Till bedöfningsmedel! Han kunde aldrig läsa en tidning utan att känna fanatismen såsom ett gryende vansinno stiga upp, och därför höll han allt, som kunde påminna om samtid och nutid, ifrån sig; och han började hoppas, att i en dyrt förvärfvad, tillkämpad stupiditet få lefva sina dagar ut i ro och med bibehållet förnuft. Så gifte han sig; han kunde icke uadgå naturens oryggliga lag om slägtets hållande vid makt. I hustrun hade han sökt att återvinna allt det innerliga, han lyckats arbeta sig ifrån, och hon blef hans gamla, känslolamma jag, öfver hvilket han gladdes i stilla lugn, utan att behöfva gå ut ur sina förskansningar. I henne fann han sitt komplement, och började samla sig, men han kände också, att hela hans kommande lif var bygd på tvenne hörnstenar; den ena var hans hustru; föll hon undan, då skulle han och hela hans byggnad ramla. När han nu efter ett par månaders äktenskap röcks ifrån henne, var han icke mer sig själf. Han tyckte sig sakna sitt ena öga, sin ena lunga, sin ena arm, och därför kunde han också gå så hastigt itu, när slaget kom öfver!

Vid åsynen af dottern tycktes något nytt stiga upp i hvad herr von Bleichroden kallade sin natursjäl, till skilnad från samhällssjälen, som produceras af uppfostran. Han kände nu, att han var bunden vid slägtet, att han icke skulle dö, när han en gång doge, utan att hans själ skulle fortleva i barnet; han erfor med ett ord, att hans själ verkligen var odödlig, om också hans kropp skulle duka under i striden mellan de kemiska krafterna. Han kände sig med ens pligtig att lefva och att hoppas. Ehuru han ofta greps af förtviflan, stundtals, då han hörde sina landsmän i segrens mycket naturliga rus tillskrifva den lyckliga utgången af kriget några individer, som från sina landåer med tuber betraktat slagfalten; men då blef hans pessimism honom klandervärd, såsom hindrande det nyas utveckling genom dåligt föredöme, och han blef optimist af pligtkänsla. Men han vågade icke återvända till sitt hemland, af fruktan att åter råka in i modlöshet, utan begärde sitt afsked, realiserade sin lilla förmögenhet och satte sig ner i Schweiz.

Det var en vacker, ljum höstafton i Vevey år 1872. Middagsklockan hade ringt till dinér vid sju laget i den lilla pensionen Le Cèdre, och vid det stora middagsbordet samlades pensionärerna, hvilka alla hade gjort hvarandras bekantskap och lefde på den intimaste fot, som människorna göra, då de befinna sig på neutralt område. Herr von Bleichroden och hans fru hade till bordsgrannar den sorgsne fransmannen, som vi råkat i hospitalskyrkan, en engelsman, två ryssar, en tysk med fru, en spansk familj och tvenne tyrolskor. Samtalet gick som vanligt, lugnt, fridfullt, nästan känslolöst, stundom lekande, öfver de mest brinnande frågor, utan att någonsin fatta eld.

— Att jorden kunde vara så onaturligt vacker som här, hade jag aldrig kunnat tro, sade herr von Bleichroden och berusade sig med en blick ut genom de öppna verandadörrarna.

— Naturen är nog vacker eljes också, sade tysken, men jag tror, att det är våra ögon som varit sjuka!

— Sant, sade engelsmannen, men här är också skönare än någon annanstädes! Han I icke hört, mitt herrskap, hur det gick med barbarerna, den gången voro de Alemanner eller Ungrare, tror jag, då de kommo upp på Dent Jaman och fingo syn på Lac Léman? De trodde, att himlen fallit ner på jorden, och blefvo så skrämde, att de vände om igen! Men det der står visst i guiden att läsa!

— Jag tror, sade den ena ryssen, att det är den rena, lögnfria luften man här andas, som gör att vi finna allt så skönt, ehuru jag icke vill förneka, att samma sköna natur haft en återverkan på sinnena och hindrat dem från att snärja in sig i alla våra fördomar. Men vänta blott, när den heliga alliansens arftagare äro döda, när de högsta träden blifvit toppade, skola också våra örter grönska igen i fullt solsken.

— Ni har rätt, sade herr von Bleichroden, men vi skola icke behöfva toppa träden! Det fins andra menkligare sätt! Det var en gång en författare, som skrifvit en medelmåttig pjes, hvars succès berodde på, huru den kvinnliga hufvudrolen komme att gifvas. Han gick till skådespelerskan-primadonnan och frågade, om hon ville ta rolen. Hon svarade undvikande. Då glömde han sig derhän, att han erinrade

henne om, att hon af teaterreglementet kunde tvingas spela rolen. — Det är sant, svarade hon, men — jag kan krångla! — Vi kunna också krångla bort våra hufvudlögner! I England är det numera blott en budgetsfråga! Riksförsamlingen voterar ner apanaget — och de skola gå sin väg! Det är de lagliga reformernas stråt! Icke sant, herr engelsman?

— Fullkomligt, svarade engelsmannen. Vår drottning har rättighet att spela krocket och slå boll, men i politiken får hon icke blanda sig!

— Men krigen! krigen! Skola de någonsin upphöra? invände spanioren.

— När kvinnan får rösträtt, skola arméerna reduceras, sade herr von Bleichroden. Icke sant, min hustru?

Fru von Bleichroden nickade bifall.

— Ty, fortfor herr von Bleichroden, hvilken mor vill släppa sin son, hvilken hustru sin man, hvilken syster sin bror, ut i dessa slagter! Och när inga finnas, som reta menniskor upp imot hvarandra, så skola de så kallade rashaten försvinna. Menniskan är god, men menniskorna äro onda, menade vår vän Jean Jacques, och han hade rätt! Hvarför äro menniskorna här i detta sköna land fredligare? Hvarför se de nöjdare ut än annorstädes? Jo, de hafva icke dagligen och stundligen dessa magistrar öfver sig, de veta, att de sjelfva bestämt, hvem som skall styra dem, de hafva framför allt så litet att afundas och såras af. Inga kungliga korteger, inga vaktparader, inga galaspektakel, der den svage menniskan frestas att vörda det granna, men osanna! Schweiz är den lilla miniatyrmodell, efter hvilken framtidens Europa kommer att uppbyggas!

— Min herre är optimist? sade spanjoren.

— Ja, sade herr von Bleichroden, för detta pessimist!

— Ni tror sålunda, fortfor spanjoren, att hvad som kan gå an i ett litet land som Schweiz, med tre millioner menniskor och bara tre språk, kan gå an i hela det stora Europa?

Herr von Bleichroden tycktes fattas af tvifvel, då en af tyrolskorna tog ordet:

— Förlåt, herr spanjor, sade hon, ni tviflar på, att detta skall gå för sig i Europa med dess sex eller sju språk. Experimentet är för djerft, menar ni, med så många nationaliteter! Men om jag skulle uppvisa ett land med tjugo nationali-

teter: kineser, japaneser, negrer, rödskind och alla Europas nationer blandade i ett land: det vore ju framtidens jordklotsrike! Nåväl, jag har sett det, ty jag har varit i — Amerika.

— Bravo, sade engelsmannen, hr spanjoren är slagen.

— Och ni, hr fransman, fortfor tyrolskan! Ni sörjer öfver Elsass-Lothringen! Jag ser det! Ni anser, att ett revanchekrig blir oundvikligt, ty ni tror ej, att Elsass-Lothringen kan fortfara att vara tyskt. Ni tror att ni sitter framför en olöslig fråga!

Fransmannen suckade bifall.

— Nåväl, när Europa blir ett, hvad herr von Bleichroden kallar Schweiz, ett statsförbund, då blir Elsass-Lothringen hvarken franskt eller tyskt, utan det blir helt enkelt — Elsass-Lothringen! Är frågan då löst?

Fransmannen lyfte artigt sitt glas och tackade med en bönjning på hufvudet och ett vemodigt leende.

— Ni ler, upptog den modiga flickan, vi ha lett alltför länge, förtviflans leende, misstroendets, låt oss icke göra det! Ni ser ju oss alla här från de flesta af Europas länder! Mellan skål och vägg, då inga grinare höra oss, då kunna vi tala hvad våra hjertan tänka, men i folkförsamlingen, i tidningen, i boken, då äro vi feqa, då våga vi icke utsätta oss för löjet, och så följa vi med strömmen! Hvad hjälper det att grina i längden? Grinet är feghetens vapen! Man är rädd om sitt hjerta! Ja det är elakt att se sina inelfvor på boddörren, men att se andras på slagfältet under musik och ett väntadt blomsterregn vid hemkomsten och intåget, det går bra! Voltaire grinade, därför att han ändå var rädd om sitt hjerta, men Rousseau skar upp sig lefvande, rök hjertat ur bröstskorgen och höll det mot solen som de gamla Aztekerna, när de offrade, — o! de hade dock en tanke i sitt ursinne! — Och hvem har gjort om menskligheten, hvem sade oss, att vi voro på orätt väg? Rousseau! Genève, der borta, brände hans böcker, men det nya Genève har rest Rousseau en minnesstod. Hvad vi och alla tänka här enskildt, det tänka alla enskildt! Gif oss bara frihet att få säga det högt!

Ryssarne höjde sina svarta teglas och skreko, på sitt språk, ord, som endast de förstodo. Engelsmannen fylde sitt glas och skulle hålla en toast, då tjensteflickan kom in och

lemnade honom ett telegram. Samtalet afstannade ett ögonblick, och engelsmannen läste med synbar rörelse sitt telegram, hvarefter han stoppade det väl hopknyckladt i fickan och försjönk i tankar. Dinern nalkades sitt slut, och det skymde på utanför. Herr von Bleichroden satt stilla försjunken i betraktande af det undersköna landskapet utanför. Mont Grammont och Dent d'Oche belystes snedt af den nedgångna solens sista rodnad, som rosenfärgade vingårdarne och kastanjelundarne på Savojens strand; alperna skimrade i den fuktiga aftonluften och tycktes vara gjorda af samma luftiga ämne som ljuset och skuggorna, de stodo som okroppsliga, höga naturväsen, mörka, hemska på fransidan, hotande, dystra inne i klyftorna, men på framsidorna, som de vände mot solen, ljusa, leende, sommarglada! Han tänkte på tyrolskans sista ord, och han tyckte sig se Mont Grammont som ett kolossalt hjerta med spetsen uppåt mot himlen, som hela mensklighetens rykande, sårade, ärriga, bloddrypande hjerta, som i en enda, stor offring vände sig mot solen för att gifva allt, det bästa, det dyraste, för att få allt.

Då skars den dunkla, stålblå kvällshimlen af en ljustrimma, och öfver Savojens låga strandremsa steg en raket af ofantlig kaliber, han steg högt, skenbart så högt som Dent d'Oche; han stannade, saktade, som om han såg sig omkring ner på den sköna jorden, innan han kreverade; det dröjde några sekunder, och så började han nerfärden; men han hann icke många meter, förr än han exploderade med en knall, hvilken efter ett par minuter först nådde till Vevey, och nu vecklade ut sig som ett stort hvitt moln, hvilket tog en fyrkantig rektangulär form, en flaggduk i hvit eld, och ett ögonblick efter small ännu ett skott, och på den hvita duken tecknade sig ett rött kors.

Alla bordsgästerna hade sprungit upp och ut på verandan. — Hvad betyder detta? utropade herr von Bleichroden uppskakad. Ingen kunde eller hann svara, ty nu steg en hel raketkista upp liksom ur en krater öfver Voiron's spetsar och strödde en eldbukett, som återgaf sig i den lugna Lémans ofantliga spegel.

— Ladies and gentlemen, höjde engelsmannen sin röst, under det att en vaktmästare stälde en stor bricka med fylda

champagne-glas på bordet! — Ladies and gentlemen, återtog han, detta betyder, enligt hvad jag af ingånget telegram fått veta, att den första internationella domstolen i Genève har slutat sitt arbete; det betyder, att ett krig mellan tvenne folk, eller hvad värre kunde ha varit, ett krig mot framtiden, är förekommet, att hundratusen amerikanare och lika många engelsmän kanske hafva denna dag att tacka för att de ännu äro i lifvet. Alabamastriden är löst till förmån, icke för Amerika, utan för rätten, icke till skada för England, utan till framtida väl. Tror ni ännu, herr spanjor, att krig äro oundvikliga? Ler ni ännu, herr fransman, så le då med hjertat och icke med läpparna. Och ni, min herr tyske pessimist, tror ni nu, att Franc-tireur-frågan kan lösas utan Franc-tireurer eller fusiljeringar, men också endast på detta sätt? Och ni, herrar ryssar, jag känner icke er personligen, men er moderna skogsskötsel med toppningar, tror ni den är så alldeles riktig? Tror ni icke, att det är bättre gå till roten? Det är bestämdt säkrare, och lugnare! — Jag skulle såsom engelsman i dag känna mig slagen, men jag känner mig stolt, på mitt lands vägnar, det gör alltid en engelsman, som ni vet, men i dag har jag rätt att vara det, ty England är den första europeiska makt, som vädjat till hederliga mäns dom, i stället för till jern och blod! Och jag önskar er och alla många sådana nederlag, som vi i dag lidit, ty det skall lära oss segra! Edra glas, ladies and gentlemen, högt för det röda korset, ty i detta tecken skola vi visserligen segra.

* * *

Herr von Bleichroden stannade i Schweiz. Han kunde icke rycka sig lös från denna natur, som fört honom rätt in i en annan verld, skönare än den han lemnat.

Stundom hade han återfall af ondt samvete, hvilket hans läkare endast tillskref en nervositet, alltför vanlig hos samtidens kulturmenniskor. Herr von Bleichroden beslöt att utreda frågan om samvete i en liten skrift, som han ämnade offentliggöra. Hans exposé, som han läst upp för sina vänner, innehåller ganska tänkvärda saker. Han har nämligen

med sin tyska djupsinnighet inträngt innerst i sakens kärna och upptäckt att det fins tre slags samveten, 1:o) det naturliga, 2:o) det artificiella. Det förra samvetet är, menar han, vår naturliga känsla af det rätta. Det var detta samvete, som graverade honom så tungt, när han lät skjuta friskyttar. Detta kunde han endast frigöra sig från genom att betrakta sig stadigt som ett offer för öfverklassen. Det artificiella samvetet bestod återigen i a) vanans makt; b) i öfverklassens påbud. Vanans makt hvilade så tungt på hr von Bleichroden, att han understundom, bäst han under förmiddagen gick och promenerade, kom på den tanken, att han försunnat sin tjänst i geologiska byrån, och så blef han olustig, orolig och kände sig som en gosse, hvilken skolkat skolan. Och han ansträngde sig otroligt för att ursäktat sitt samvete med att han ju tagit och erhållit lagligt afsked. Men så ök embetsrummet upp; kamraterna, som bevakade hvarandra för att upptäcka det felsteg hos den andra, som skulle bli hans egen befördran; förmännen, som väntade med andan i halsen på orden och utnämningen; och han kände sig som om han rymt. Så kunde han också anfäktas af det samvete, som öfverklassens påbud ålägger menniskan. Det första budet: att älska konung och fädernesland, det hade han svårt att hålla. Konungen hade störtat detta fädernesland i krigets elände för att skaffa en släkting ett nytt fädernesland, det vill säga göra honom från preussare till spanior. Hade då konungen älskat sitt fädernesland? Hade konungarne öfverhufvud älskat sina fädernesland? England regerades af en hannoveranska, Ryssland regerades af en tysk kejsare och skulle snart få en dansk kejsarinna; Tyskland hade en engelks drottning, Frankrike en spansk kejsarinna, Sverige en fransk konung och en tysk drottning. När efter så höga föredömen man bytte nationalitet, som man byter en rock, ansåg herr von Bleichroden, att kosmopolitismen borde ha en lysande framtid för sig. Men öfverhetens påbud, som stodo i strid mot öfverhetens praxis, plågade honom! Han älskade sitt land som katten sin spis, men han älskade icke landet såsom institution. Öfverheten behöfde nationerna såsom värnepligtige, som skattdragande, som tronstöd, ty utan nationer skulle inga

furstehus kunna finnas. Derför dessa tidt och ofta återkommande förbud mot emigration.

När herr von Bleichroden varit två och ett halft år i Schweiz, erhöll han en dag kallelse från Berlin att komma hem, ty krigsrykten började gå. Denna gång gälde det Preussen mot Ryssland, samma Ryssland som för tre år sedan lemnat sitt »moraliska» understöd åt Preussen mot Frankrike. Herr von Bleichroden tyckte, att det icke var samvetsgrant att nu gå emot sina vänner, och som han bestämdt visste, att de båda nationerna icke ville hvarandra ondt, rådfrågade han sin hustru, hur han skulle bete sig i en sådan ny dilemma, ty han visste af erfarenhet, att kvinnans samvete mera närmar sig naturlagens än mannens. Hustrun svarade efter en stunds öfverläggning med sig sjelf:

— Att vara tysk är ju mer än att vara preussare, därför bildades tyska förbundet; att vara europé är alltså mer än att vara tysk; att vara menniska är mer än europé. Du kan icke byta nation, ty alla »nationer» äro fiender; och man öfvergår icke till fiender, om man ej är monark som Bernadotte eller general-fältmarskalk som greve Moltke. Det återstår dig endast sålunda att neutralisera dig. Låt oss bli Schweizare! Schweiz är icke någon nation!

Herr von Bleichroden ansåg frågan vara så lyckligt och enkelt löst, att han genast sökte underrättelser om huru han skulle kunna bli neutraliserad. Döm om hans öfverraskning och glädje, då han fick veta, att han redan uppfyllt alla villkor för att genast bli schweizisk medborgare (i det landet finnas nämligen inga undersåtar!), då han bott två år i landet.

Herr von Bleichroden är numera neutraliserad, och, fastän han är mycket lycklig som sådan, ligger han ännu, ehuru mera sällan, i fejd med sitt samvete.

Art. 5. **Afgiftsfria skrifter.**

Ledamot eger att kostnadsfritt erhålla vissa smärre skrifter, som föreningen för detta ändamål utgifver.

Art. 6. **Styrelse.**

1. Föreningens angelägenheter ledas af en styrelse, som har sitt säte i Stockholm.

2. Styrelsen består af nio personer, hvilka kunna inom sig utse ett förvaltningsutskott och äro gemensamt ansvariga för föreningens medel. Eljes ansvarar enskild styrelseledamot endast för de beslut, i hvilka han eller hon deltagit.

3. Af styrelsens medlemmar afgå årligen tre, som dock kunna återväljas.

Art. 7. **Föreningssekreterare.**

Styrelsen tillsätter en föreningssekreterare, som eger att deltaga i styrelsens öfverläggningar och beslut.

Art. 8. **Ombud.**

Styrelsen biträdes inom orterna af ombud, hvilka dels utses å allmän sammankomst, dels kallas af styrelsen.

Art. 9. **Årsmöte.**

Föreningen sammanträder på styrelsens kallelse till ordinarie årsmöte under senare hälften af april eller förra hälften af maj hvarje år.

I mötets beslut eger hvarje närvarande föreningsmedlem att deltaga med en röst.

Å detta årsmöte förekomma följande ärenden:

1. Styrelsens berättelse om föreningens tillstånd och verksamhet sedan näst föregående årsmöte;

2. Revisorernes berättelse om verkställd granskning af den afgående styrelsens förvaltning och räkenskaper, med derpå följande beslut rörande ansvarsfrihet;

3. Val af styrelse för tiden till nästa årsmöte;

4. Val af två revisorer och två revisorssuppleanter för samma tid;

5. Val af ombud för orterna;

6. Val, på styrelsens förslag, af två föreningsmedlemmar, som kunna anses lämpliga att intill nästa årsmöte representera föreningen å det allmänna freds- och skiljedomsförbundets kongresser, samt två suppleanter för dem.

1001851193

Art. 10. **Ändring af stadgarna.**

1. Förslag till ändring af föreningens stadgar insändes skriftligen till styrelsen inom januari månads utgång och framställes sedan, jemte styrelsens utlåtande, till årsmötets pröfning.

2. Äro styrelsen och minst $\frac{2}{3}$ af årsmötets hela röstantal eniga om ändringsförslagets godkännande, varde det antaget och omedelbart gällande; i annat fall hvile förslaget till nästa årsmöte, som beslutar derom.

 Anmälan om inträde i föreningen kan göras i bref (åtföljdt af medlemsbidrag) till *Fredsföreningens styrelse, Stockholm*. Inbjudningsskrifvelse, stadgar och anteckningslistor erhållas på begäran under samma adress.

Fredsföreningens skrifter:

I. Fredsarbetet och dess motståndare.

AF

K. P. Arnoldson.

2. Samvetskal.

AF

August Strindberg.
